

LAPSENKIELEN TUTKIMUSSARJA JATKUU

Dan Isaac Slobin (toim.) *The crosslinguistic study of language acquisition. Volume 4.* Mahwah, New Jersey: LEA Publishers 1997. 454 s. ISBN 0-8058-0106-5.

DAN I. SLOBIN on toimittanut 1980-luvun alusta asti vähitellen tunnustettuun kansainväliseen asemaan noussutta kokoomateosten sarjaa *The crosslinguistic study of language acquisition*. Tämän sarjan aiempia osia ei ole esitelty Virittäjässä, eikä juuri Slobinin muutakaan tuotantoa. Fennistiikan kannalta sarjan 4. osa on kuitenkin sikäli muita kiinnostavampi, että siinä käsitellään myös suomalais-ugrilaisia kieliä peräti kahdessa kontribuutiossa. Niiden lisäksi teoksessa on URSULA STEPHANYN

kirjoittama kreikkaa ja YOUNG-JOO KIMIN kirjoittama koreaa käsittelevä osuus.

Teoksen aloittaa LISA DASINGERIN katsaus viron, suomen ja unkarin lapsenkielen tutkimukseen. Kansainvälisen tutkimusyhteisön kannalta tällainen katsaus on hyvinkin tarpeellinen, sillä suomalais-ugrilaisiin kieliin kohdistuvaa lapsenkielen tutkimusta ei vielä juuri tunneta. Myös sellainen fennisti, joka ei ole tutustunut viron ja unkarin lapsenkielentutkimukseen, ja fennougristi, joka ei ole suuntautunut lapsenkie-

▷

leen, löytää katsauksesta hyödyllisiä lähdeviitteitä. Toisaalta taas alaa aktiivisesti seuraava lukija pettyy, koska aivan viime vuosien tutkimus ei ole ehtinyt mukaan, ja juuri nykyisin lapsenkielen tutkimus on vilkkaampaa kuin koskaan ennen.

Dasinger esittää monia kiintoisiakin vertailuja suomen, viron ja unkarin välillä, mutta tehtävä on sangen vaativa. Kun pyrkii esittämään jotain olennaista kirjallisuuden pohjalta tuntematta omakohtaisesti kaikkia tarkasteltavia kieliä, sattuu helposti esittämään harkitsemattoman jyrkkiä väitteitä. Dasinger esimerkiksi kirjoittaa, että sananrajoja koskevat segmentointivirheet ovat hyvin harvinaisia unkarissa, ja jatkaa: »There is absolutely no mention of such errors in the Estonian and Finnish literature» (s. 33). Tästä voi saada sen käsityksen, etteivät tuollaiset segmentointivirheet olisi näissä kielissä edes mahdollisia; niitä kuitenkin esiintyy (esim. lapsi tulkitsee itselleen oudon muodon *haluammeko* konneksioksi *haluan mekon*, ks. Virittäjä 1998 s. 364). Eniten hämmästyttää se, että puhekielen variaatio sivuutetaan: tarkastelu pitäytyy kirjakielen muodoissa. Esimerkiksi käsitellessään suomen monikon partitiivia Dasinger ei ota huomioon puhekielistä partitiiviyyppejä *käsiä*, *kissoja*, vaikka tämä voi olla aivan keskeinen lapsen aloittelussa monikonmuodostustaan.

Puutteistaan huolimatta Dasingerin katsauksella on suomalais-ugrialaisten kielten kannalta huomattavaa PR-arvoa: se tarjoaa kansainväliselle lukijakunnalle yleiskatsauksen 1990-luvun alkuun mennessä tehdyn tutkimuksen päätuloksiin.

Teoksen toisenä jaksona on yli satasivuinen kartoitus suomalaisen lapsenkielen tutkimuksesta, jonka on kirjoittanut suomalaisen lapsenkielentutkimuksen grand old man, professori JORMA TOIVAINEN. Hän on saavuttanut lapsenkielen alalla enemmän kuin kukaan muu suomalainen, ja tämän

pitkäjänteisen tutkimuspanoksen tähänastiset päätulokset on selvitetty kohtalaisen tarkkaan; aivan kaikkea Toivainen ei kuitenkaan käsittele omistakaan tutkimuksistaan, ainakin hoivakieltä koskeva osuus puuttuu — ehkä siksi, että aiheesta on vielä odotettavissa monografia.

Toivaisen esitystapa on enimmäkseen miellyttävän havainnollinen: taulukot jäsensivät asiasisältöä ja auttavat kokonais kuvan hahmottamisessa. Taulukoista laajin (s. 95–100) käsittelee sijamuotojen semanttisia funktioita. Ainakin tämän perusteellisen taulukon sisältämät asiat olisi paljon hankalampi omaksua juoksevasta tekstistä. Tällaisten taulukoiden lisäksi myös hyvin valitut esimerkit ovat suureksi hyödyksi varsinkin sellaiselle lukijalle, joka ei tarkemmin tunne suomea. Mutta esimerkiksi jakso 2.2.3, joka käsittelee vääriä suffiksi-valintoja, tuntuu tavattoman tiiviiltä, ja voi epäillä, onnistuuko suomea tuntematon lukija saamaan sen kaikista kohdista (esim. illatiivia koskevasta) kunnolla selvää.

Toivainen käsittelee laajimmin morfologiaa. Jaksossa »Particular themes» hän tarkastelee myös muun muassa äänneellisiä ja syntaktisia aiheita. Lopuksi seuraa päätelmäjakso. Se alkaa Slobinin kommentoinnilla: Slobin on esittänyt, että kieliopillisista morfeemeista lasten on vaikea oppia affikseja (vs. vapaita), etenkin jos ne ovat supistumattavissa, eivät muodosta omaa tavuaan, ovat painottomia ja jos niiden asu vaihtelee eri ympäristöissä. Tähän Toivainen toteaa, että aluksi suomalaislapset käyttävät suhteellisen runsaasti tavua muodostamattomia suffikseja ja vasta myöhemmin itsenäisen tavun muodostavia, joten oman tavun muodostaminen ei näytä helpottavan suffiksin oppimista. Olen samaa mieltä ja voin lisätä, että oman tavun muodostaminen näyttää suorastaan vaikeuttavan suffiksin käyttöönottoa, koska suomenkieliset lapset yleensä aloittavat tavua muodostamatto-

mista suffikseista (tai suffiksivarianteista, kuten partitiivivarianteista *mehuu*, *maitoo*, *kynii*, *sukki* — juuri partitiivissa assimilatiivipohjaisia supistumia esiintyy).

Dasingerin ja Toivaisen käyttämä termistö vaihtelee jonkin verran; esimerkiksi Dasinger käyttää sisä- ja ulkopaikallissijoista nimityksiä *inner and outer local cases*, kun taas Toivainen käyttää nimityksiä *internal and external local cases*. Erikoiselta tuntuu, että Toivainen ottaa sublatiivin mukaan suomen sijajärjestelmää koskevaan katsaukseensa, myös laajaan suomen sijojen funktioita esittelevään taulukkoonsa. Toivainen toteaa, että demonstratiivien allatiivit ovat kehittyneet datiivinluonteisiksi ja demonstratiiveissa ilmaistaan tulosijaisuutta allatiivin sijasta suffiksilla *-nne*. Epäilen kuitenkin, kannattaako näin erikoista termiä käyttää käsikirjassa, jonka tarkoituksena on tarjota yleiskuva sellaisellekin lukijalle, jolla ei vielä ole käsitystä suomen kielestä. Kuvaavaa on, että eräs ulkomaalainen kollega, joka on kiinnostunut suomen sijajärjestelmästä ja sen oppimisesta, tiedusteli minulta Toivaisen sijaesittelyn luettuaan, miksi sublatiivia ei yleensä esiinny suomen kielioppien sijavalikoimassa.

Kölnin yliopiston kielitieteen professorin Ursula Stephanyn käsialaa on kreikan kielen osuus. Hänen esitystapansa perustuu vähemmän taulukoihin ja enemmän tekstiin kuin Toivaisen, mutta runsaat esimerkit tekevät esityksen eläväksi ja havainnolliseksi. Stephanyn osuus alkaa nykykreikan esitelyllä, johon sisältyy myös historiaa ja typologiaa. Lapsenkielen tarkastelu käsittää lyhyen fonologisen katsauksen sekä keskenään suunnilleen yhtä laajat morfologian ja syntaksin osuudet. Lopuksi seuraa laaja päätelmiä sisältävä jakso, joka sisältää kiinnostavia pohdintoja.

Morfologiajaksossa suomalaislukijalle tulee helposti mieleen vertailu kreikan ja

suomen välillä: kummassakin kielessä on runsaasti taivutustyyppisiä ja nominitaivutusmuotoja; kreikassa on vain neljä sijamuotoa, mutta genusten aiheuttama vaikeus näyttää olevan syynä siihen, että kreikkalaislapset oppivat sijamuotojen käytön vasta monikon käytön jälkeen, kun taas suomalaislapset käyttävät johdonmukaisesti sijapäätteitä ensin yksikössä ja vasta myöhemmin monikossa. Esimerkiksi yksikön genetiivin päätte on suomessa *-n* mutta kreikassa genetiivin *asu* vaihtelee genuksen mukaan; kreikkalaislapset oppivat genetiivinmuodostuksen huomattavasti suomalaislapsia vanhempina.

Päätelmäjaksossaan Stephany korostaa, että lapsen kielen kehitystä tutkittaessa kompetenssin ja performanssin rajaa ei voi pitää jyrkkänä; psykolingvistiikan osuus on tärkeämpi kuin käsiteltäessä »valmiita» kielisysteemejä. Stephany nostaa myös toistuvasti esille kieltenväliset tylogiset erot. Slobinin termiin »inflectional imperialism» viitaten hän toteaa, että koska nykykreikassa on useita produktiivisia taivutusmalleja, lapsenkielen analogisissa taivutusmuodoissa ei niinkään ole kyse imperialismista kuin »regionalismista»: muun muassa äännehahmo vaikuttaa frekvenssin lisäksi siihen, millaisiin taivutusmalleihin lapsi tukeutuu muodostaessaan sellaisia taivutusmuotoja, joiden norminmukainen *asu* ei ole hänelle vielä tuttu. Tämä sama pätee myös suomenkielisten lasten taivutusanalogioiden.

Korean kielen osuuden on kirjoittanut Young-joo Kim. Hän on valinnut käsiteltäviksi aihepiirejä, joita pitää ajankohtaisina lapsen kielenoppimisen ja lingvistisen teorian kannalta. Kim nostaa toistuvasti esiin perusideansa: aikuiskielen syntaksin analyysi antaa mahdollisuudet ymmärtää paremmin, mitkä ovat olennaisia eroja lasten ja aikuisten kielioppien välillä. Kiinnostava löydös on, että korealaislasten kieli näyttää heti kielenkäytön alusta asti olevan jok-

seenkin virheetöntä, aivan toisin kuin englanninkielisten lasten. Tähän Kim etsii selitystä vastaavien aikuiskielioppien vertailusta. Huomionarvoista on esimerkiksi, että korean sanajärjestys on verraten vapaa ja että koreassa on voimakas ellipsin mahdollisuus: subjekti on ellipsille niin altis, että korea luokitellaan nollasubjektikieliin, mutta sen lisäksi ellipsi voi kohdistua mihin tahansa tai jopa kaikkiin predikaatin argumentteihin sekä vieläpä itse predikaattiin. Lauseen hyvinmuodostuneisuutta koskevat vaatimukset eivät siis ole samalla tavalla ankarat kuin englannissa.

Slobin luettelee teoksensa esipuheessa monia kieliperheitä, joita ei vielä ole käsitelty hänen toimittamassaan sarjassa. Hän huomauttaa myös, että tavanomaisen lapsen ja aikuisen välisen keskustelun lisäksi on varsin vähän tutkittu lasten keskinäistä kielenkäyttöä ja sitä, millaisia kielenkehityksen eroja yksilöiden välillä on. Työsarjaa riittää siis vielä; toivottavasti tämä monipuolinen ja sisällöltään painava sarja jatkuu pitkään. ■

KLAUS LAALO

Sähköposti: *klaus.laalo@uta.fi*